

Araştırma Makalesi (Research Article)

Yeni Düşünceler, 2021, 15: 143-159

Fatma Esra Öztürk¹

Orcid No: 0000-0001-7709-1842

¹ Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı.

sorumlu yazar: esraozturk20@gmail.com

Anahtar Sözcükler:

Yaş Ayrımcılığı, Nefret söylemi, Covid-19, Twitter, Eleştirel Söylem Analiz.

Keywords:

Ageism, Hate Speech, Covid-19, Twitter, Critical Discourse Analysis.

Salgınla Yayılan Nefret: Twitter'da 65 Yaş Üstü Bireylere Yönelik Nefret Söylemi

Hate Spread by the Pandemic: The Hate Speech Against the Individuals Over 65 Years of Age on Twitter

Alınış (Received): 17.05.2021

Kabul Tarihi (Accepted): 25.06.2021

ÖZ

Küresel düzeyde etkili olan Covid-19 krizi, toplumsal yaşamı tüm yönleriyle etkilemiştir. Bu çalışma, pandemi sürecinde 65 yaş ve üstü bireylere yönelik nefret söylemlerini Twitter mecrasında ele almaktadır. Yaşlılara yönelik nefret söylemleri salgın süreciyle birlikte daha görünür hale gelmiş özellikle sosyal medya bu sürecin önemli taşıyıcılarından biri olmuştur. Herkesin katılımcı olduğu ve içerik üretebildiği sosyal medya, denetlemenin oldukça zor olduğu bir alandır. Bu nedenle nefret söylemlerinin en kolay üretildiği, yayıldığı, nefretin büyüdüğü mecralardan biri haline gelmiştir. Çalışma, Twitter'da açılan #65yaşüstüsokaçaçıkmayasağı, #65yaş ve #65yaşüstü hashtaglerinde üretilen nefret söylemlerini ele almaktadır. Bu kapsamda incelenen verilerde 218 nefret söylemi tespit edilmiş ve nefret kategorilerine ayrılarak Teun Van Dijk'in söylem analizi yöntemine tabi tutulmuştur. Araştırmada yaşlılara yönelik nefret söyleminin, "virüsün kaynağı, toplumsal yük, zararlı, fazlalık, sorumsuz" şeklinde negatif yüklemeler yapılarak üretildiği sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte Twitter mecrasının nefret söylemlerinin üretilmesine aracılık ettiği görülmüştür.

ABSTRACT

The Covid-19 crisis, which is effective at the global level, has affected social life in all its aspects. This study discusses the hate speech towards individuals aged 65 and over on Twitter during the pandemic process. Hate speech against the elderly has become more visible during the pandemic, especially social media has been effective in this process. Social media, where everyone is a user and a content producer, on the other hand, is an area that is very difficult to inspect. For this reason, it has become one of the platforms where hate speech is easily produced, spread, and hate has been grown. The study discusses the hate speech generated in the hashtags #65yaşüstüsokaçaçık-mayasağı, #65yaş and #65yaşüstü that appeared on Twitter. In this context, 218 hate speeches were identified in the data analyzed and divided into hate categories and subjected to Teun Van Dijk's discourse analysis method. In the research, it was concluded that hate speech towards the elderly produces negative discourses such as "source of the virus, social burden, harmful, redundancy, irresponsibility". In addition, it was observed that Twitter mediated the production of hate speech.

GİRİŞ

Küresel olarak etkili olan yeni koronavirüs (Covid-19) salgını, 2019 yılının sonunda Çin'in Wuhan eyaletinde ortaya çıkarak hızla diğer ülkelere de yayılmıştır (Sağlık Bakanlığı, 2020). Küresel düzeyde etki yaratan Covid-19, ekonomiden gündelik hayata, eğitimden sağlığa kadar pek çok ölçekte hayatla ilişkili olan her alanı etkilemiştir. Ülkemizde vaka sayılarının artış göstermesiyle birlikte virüsün yayılım hızını azaltmak için birtakım kısıtlamalara gidilmiştir. Risk grubunda görülen 65 yaş ve üzeri bireylere yönelik sokağa çıkma yasağının getirilmesiyle birlikte, yaşa dayalı ayrımcılıkta ciddi bir artış olmuştur. Elbette yaş ayrımcılığı salgınla ortaya çıkan bir ayrımcılık türü değildir. Ancak 65 yaş ve üzeri bireylerin kamusal alanlardan uzaklaştırılması ve bu içerikteki haberlerin medyada yer alması, yaş ayrımcılığına dayalı nefret söylemlerini hızla artırmış, bu artış sosyal medya ile daha fazla görünür olmuştur.

Önyargı ve ayrımcılık zemininde oluşan nefret söylemi, hedef aldığı kişi ya da gruba yönelik din, ırk, cinsiyet vb. özellikler sebebiyle üretilen negatif söylemlerdir. Köklerini gündelik yaşamın içinde bulan, önyargılardan beslenen ve söylemsel pratiklerle var olan nefret söylemlerinin geniş kitlelere yayıldığı en etkili araç ise medyadır.

Ötekileştirme ve ayrımcı tutumların üretilmesinde, toplumsal bir bölünmenin yaratılmasında, egemen sınıfın söylem ve uygulamalarının merkezi bir rolü vardır. Çoban'a (2010: 10) göre, "iktidar, "makbul vatandaş" olarak tanımladığı kitlelerin yardımıyla, daha doğrusu suç ortaklığıyla şiddeti gündelik yaşam alanındaki söylem ve pratiklerde sıradanlaştırarak yeniden üretir." Buradaki işbirlikçilik Çoban'ın da belirttiği gibi egemen sınıfın ürettiği söylem ve uygulamaların "makbul vatandaş"lar (2010: 10) aracılığıyla gündelik hayatın içinde yeniden üretilmesiyle oluşur. Örneğin, Covid-19'un ülkemize sıçramasıyla birlikte, salgının yayılımını azaltmak ve yaşlıları korumak için 65 yaş ve üstü bireylere sokağa çıkma yasağı uygulanmıştır. Bunun yanı sıra toplu taşıma kullanımının yasaklanması, bazı yerel yönetimler tarafından yaşlı bireylerin oturmaması için bankların sökülmesi, Alo 153 yaşlı ihbar hattı gibi bir dizi uygulama hayata geçirilmiştir. Yurt çapında uygulanan yasaklar sonrasında, yaşlı bireylerin kamusal alanda görüntülerinin çekilmesi ve sosyal medyada paylaşılması yaşlılara yönelik tutum ve davranışların belirleyicisi olmuş, bu uygulamalar "makbul vatandaş"ların (Çoban, 2010: 10) katkısıyla toplumsal alana hızla yayılmıştır.

Salgın sürecinde yaşa dayalı ayrımcılık, hem geleneksel medya metinlerinde hem de yeni medya içeriklerinde sıkça rastladığımız nefret söylemlerine dönüşmüş, özellikle internet ortamında paylaşılan fotoğraf, video, caps, hashtag gibi pek çok içerik üretimi ile nefret hızla büyümüştür (Taşdelen, 2020: 879). Böylece salgınla yayılan nefretin hızla büyümesine, yeniden üretilmesine ve daha fazla kitleye ulaşmasına yol açan sosyal medya, nefret söylemlerinin taşıyıcılarından biri haline gelmiştir. Bu çalışma, Covid-19 salgını sebebiyle ayrımcı yasaklara maruz kalan 65 yaş ve üzeri bireylere karşı Twitter'da üretilen nefret söylemleri üzerinde durmaktadır. Bu kapsamda, #65yaşüstüsokağaçıkmayasağı, #65yaş ve #65yaşüstü hashtagleri üzerinden tarama gerçekleştirilmiş ve nefret söylemi içeren veriler Van Dijk'in söylem analizi yöntemi ile analiz edilmiştir.

NEFRET SÖYLEMİ

Ayrımcı yaklaşımların ilk basamağı "ötekileştirme" süreciyle başlar. Ötekinin inşası "biz"i oluşturan unsurların dışında kalan, onu öteki yapan farklılıkların vurgulanmasıyla kurulur. "Öteki"ni belirleyen ya da öteki olanı tanımanın adımlarından biri olan kalıpyargılar (stereotip), birey ya da gruba yönelik zihnimizde oluşan genelleştirilmiş ve kategorize edilmiş imgelerdir. Dolayısıyla bir gruba yönelik ilk algımız, zihnimizde var olan imgelerle ve

genellediğimiz düşüncelerle belirlenir. Bu genellemeler grubun bütününe kapsadığı için algımız da gerçekliğe göre değil zihnimizdeki düşüncelere, kalıpyargılara göre şekillenir. Örneğin, Japonların çalışkan, Arapların pis olduğu düşüncesi bu gruplara yönelik oluşturulmuş kalıpyargılardır. Örnekte de görüldüğü üzere kalıpyargılar hem olumlu hem de olumsuz olarak var olabilirler. Ancak olumsuz kalıpyargıların "öteki" olanı keskinleştiren vurgusu, önyargıların oluşumuna sebep olur (Göregenli, 2012: 23). Bu nedenle olumsuz kalıpyargılar, önyargıları önceleyen süreç olarak düşünülebilir.

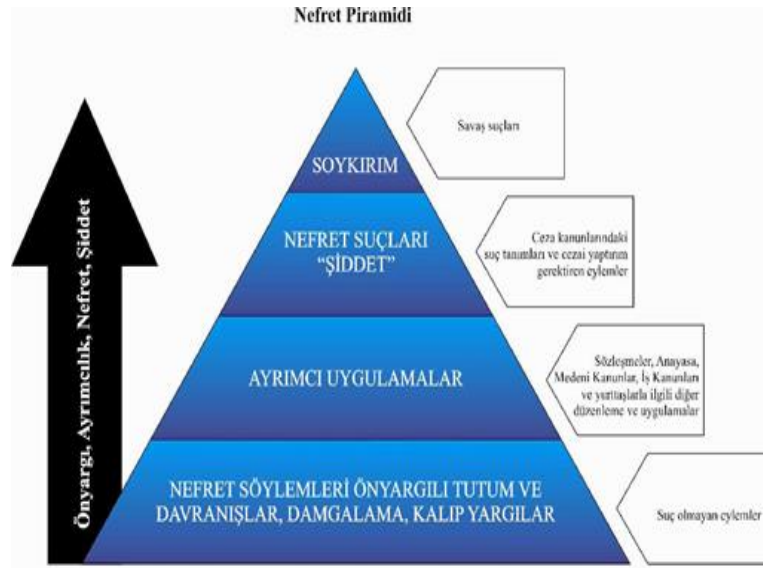
Önyargı, kişi ya da gruba karşı mesafe koymaya yol açan negatif düşünce ve tutumlardır. Bir gruba karşı önyargılı olmak, o gruba yönelik oluşturulan kalıpyargılarla yakından ilişkilidir. Ötekileştirilen grupla kurulan ilişkiler kalıpyargılarla olduğundan, grubun bütününe yönelik genellemeler pekiştirilir ve zaman içinde içselleştirilir. (Tekeli, 1996: 107-108).

Bir kişi ya da gruba karşı, önyargılardan beslenen tutum ve davranışlar ayrımcılığı meydana getirir. Ayrımcılığın toplumsal alandaki kökleri o kadar değişkendir ki, her özellik ayrımcılığın nedeni olabilir. Kadın olmak, yaşlı olmak, engelli olmak, farklı bir etnik kökene sahip olmak ayrımcılığın mağduru olmak için yeterlidir. Ayrımcılığın toplumda hızla büyümesine yol açan en belirgin nedenlerden biri de önyargıların içselleştirilmiş olmasıdır. Her alana sirayet eden ve kalıplaşmış olan önyargılar ayrımcılığın onaylanmasına ve kanıksanmasına yol açar. Göregenli (2012: 62) eşitsizlik temeline dayanan ayrımcılığın, toplumda hiyerarşik bir düzen yaratması ve güç sahibi olan sınıfın çıkarlarını koruyarak olması sebebiyle politik olduğunu söyler. Ona göre, hakim sınıf hegemonik yapıyı korumak için ayrımcılığa ihtiyaç duyar.

Ötekileştirme, kalıpyargı, önyargı ve ayrımcılık sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıkan nefret söylemi, kişi ya da gruba yönelik ırk, din, cinsiyet, cinsel yönelim, etnisite gibi özellikler sebebiyle önyargılardan beslenen ayrımcı tutumları ifade eder (İnceoğlu, 2013: 80). Nefret söyleminin uluslararası alanda öne çıkan tanımı, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 1997 yılında aldığı Tavsiye Kararıdır. Bu karara göre nefret söylemi;

İrkçi nefreti, yabancı düşmanlığını, Yahudi düşmanlığını veya azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli insanlara yönelik saldırgan ulusalcılık ve etnik merkezilik, ayrımcılık ve düşmanlık şeklinde ifadesini bulan, dinsel hoşgörüsüzlük dâhil olmak üzere hoşgörüsüzlüğe dayalı başka nefret biçimlerini yayan, kışkırtan, teşvik eden veya meşrulaştıran her türlü ifade biçimi... (Council of Europe Committee of Ministers Recommendation No. R [97] 20).

Nefret söylemi, nefret suçunu önceleyen sürecin zeminini oluşturur ve tahammülsüzlüğün dışı vurumu olarak, hedeflediği gruba "toplumda size yer yok" mesajını verir (İnceoğlu, 2013: 76). Nefret söylemleri yalnızca negatif ifadelerden ibaret olmayan güçlü bir dinamiğe sahiptir. Bu söylemler aynı zamanda içinde şiddet barındıran, şiddete teşvik eden, nefret suçlarına yol açan sürecin ilk adımıdır.

Görsel 1. Nefret Piramidi, (Ataman, 2012: 62)

Birinci görselde yer alan nefret piramidinde ifade edildiği üzere önyargılar, ayrımcı yaklaşımlar, nefret söylemlerine ve sonraki aşamalarda yok etme eylemlerine dönüşebilmektedir. Nefret söylemlerinin önemi bu noktada daha iyi ortaya çıkmakta, çünkü soykırıma kadar uzanan sürecin ilk basamağını kurduğu görülmektedir. Elbette her negatif söylem şiddete dönüşmemekte ancak bu sürece zemin hazırlayan ilk basamağı oluşturmaktadır.

Nefret söylemi tek bir kişiye yönelik üretilmiş olsa bile ayrımcı zihniyet, yani bu söylemi üreten kişi mesajını tüm grup üyelerine gönderir. Bu nedenle hedef gösterilen grupta baskı ve korku söz konusudur. Dolayısıyla nefret söyleminin hedef aldığı grup üzerinde yıkıcı bir etkisi vardır. Bu söylemler sonucunda toplumdan dışlanan, hedef gösterilen, ayrımcılığa maruz kalan bireyler sessizleşir. Mağdurun pasifize edilmesi, demokratik sistemin gereği olan eşit katılım hakkını engeller (Alğan ve Şensever, 2010: 16,17).

YENİ MEDYADA NEFRET SÖYLEMİ

Öteki hakkındaki düşüncelerimiz toplumsallaşma sürecinde aile, okul, medya gibi kurumlar aracılığıyla ve ait olduğumuz toplumsal çevrede oluşur. Değerler, kurallar ve "biz"i oluşturan unsurlar toplumsallaşma sürecinde aktarılır ve aynı zamanda bu unsurlar "öteki" olanı da yaratır. Kitle iletişim araçları bu süreçte aktarılmak istenen değerlerin yayılmasında ve dağıtılmasında önemli bir işlev üstlenir (Yanikkaya, 2009: 11). Bu bağlamda medya, ötekine yönelik düşünce ve tutumların oluşturulmasında ve yayılmasında etkili bir aktarıcıdır. Medyada üretilen içerikler "biz"i tanımlarken aynı zamanda "ötekini" kim olduğunu da tanımlar. Böylece medya metinleri aracılığıyla ötekine yönelik nefret pekiştirilir.

Medyada ötekini tanımlama ve aktarma biçimi kimi zaman toplumsal gerçeklikte var olan ayrımcı pratiklerin aktarılmasıyla gerçekleşirken, kimi zamanda gerçekte var olmayan ancak var olması istenilen bir öteki inşası olarak karşımıza çıkar. Hall, bu konuda medyanın dilsel pratikler ile "gerçekliği" tanımladığını ve yeniden ürettiğini söyler. Ona göre, medya "gerçeklik" tanımlarını dilsel pratikler yoluyla belirler, yani seçilmiş bir gerçekliği temsil eder (1999: 88). Başka bir deyişle medya, bir haberi ya da satır aralarında aktarılan mesajı reeldeki gerçekliğe bakılmaksızın söylemler yoluyla yeniden kurgulayabilir.

Van Dijk ideoloji ve tutumların söylemler yoluyla benimsendiğini ifade eder. Bu nedenle söylemlerin denetlenmesi, medya metinlerinin kontrolünü sağlarken, aynı zamanda alıcının zihnini ve eylemlerini de kontrol etmek anlamına gelir (Van Dijk, 2010: 13).

Söylemler, Van Dijk'ın da belirttiği üzere eylemleri kontrol edebilecek güce sahiptir. Dolayısıyla nefret söylemi, nefret suçuna yol açan sürecin önemli bir durağıdır. Nefret söyleminin nefret suçuna nasıl yol açtığını ve medyanın bu süreçte ne kadar etkili olduğunu gösteren en somut örneklerden biri 2007 yılında yaşanan Hrant Dink cinayetidir. Cinayetin faili olan Ogün Samast mahkemeye gönderdiği mektupta şu ifadeleri kullanır: "Ben suçlu değilim, suçlu Hrant Dink'i vatan haini olarak gösteren manşetlerdir. Ben gözümdeki çöpü çıkardım şimdi bu manşetleri atanlar düşünsün" (Evrensel, 2011). Nefret cinayetine kurban edilen Hrant Dink hakkında medyada yer alan haberleri inceleyen İnceoğlu ve Sözeri (2012: 26) ise şu tespitte bulunurlar: "Medya bu cinayete giden süreçte Dink'i hedef göstermiş, etiketlemiş, ötekileştirmiş ve yalnızlaştırmıştır".

Gündelik hayattaki ayrımcı yaklaşımlar ve geleneksel medyada üretilen nefret söylemleri, yeni medyanın özellikleri sebebiyle daha kolay dolaşıma sokulur ve sıradanlaşır (Binark, 2010: 11). Yeni medya, kendine has özellikleriyle iletişime yeni bir yön vermiştir. Geleneksel medyada katılım oldukça sınırlıyken, yeni medyada herkesin katılımcı olması, zaman ve mekân sınırının olmaması, fikirlerin, söylemlerin, içeriklerin daha kolay ve hızlı üretilmesini sağlamakta, aynı zamanda diğer kullanıcılarla etkileşime girmesi sebebiyle söz konusu içerikler ve söylemler yeniden üretilmektedir. Diğer taraftan yeni medyada yer alan paylaşımları denetlemenin oldukça zor oluşu ve kullanıcının kimliğini gizleme imkânı negatif içerik üretimini kolaylaştırır. Yeni medyanın kullanıcıya sağladığı olanaklarla daha kolay bir şekilde üretilen nefret söylemlerinin diğer kullanıcılar tarafından da paylaşılması, beğeni alması ya da yorum yapılması bu söylemlerin hızla büyümesine ve olağanlaşmasına yol açar.

Geleneksel medyada yayılmaya başlayan nefret söylemi, gündelik yaşamımızda köklü bir değişim yaratan internetin kullanımıyla daha fazla tetiklenmiştir. Çünkü nefret gruplarının örgütlenme pratikleri internetin sağladığı olanaklarla değişmiştir. Artık bu gruplar nefret söylemlerini gündelik pratiklerden internet ortamına taşıyarak kendi değerlerini paylaşma, etkileme, yayma fırsatını yakalamıştır (Doğu, 2010: 226).

Günümüzde yaygın bir şekilde kullanılan yeni medya, kullanıcıya pek çok olanak sağladığı gibi aynı zamanda kendini ifade ettiği bir alan yaratır. Danah Boyd yeni bir kamusal alan olarak gördüğü dijital ortamları "ağlaşmış kamular" olarak adlandırır. Boyd'a göre "ağlaşmış kamular" tıpkı diğer kamu alanlarında olduğu gibi sosyal, kültürel paylaşımların yapıldığı farklı kişilerle iletişime geçildiği alanlardır. Fakat "ağlaşmış kamular"ın diğer kamulardan farkı, katılımın teknolojinin olanaklarıyla sağlanıyor olmasıdır (Çizmecci, 2014: 390). Yeni medya kullanıcının kendini ifade ettiği, düşüncelerini paylaştığı yeni bir kamusal alan olarak görülse de, aynı zamanda nefret söylemlerinin üretildiği, ayrımcı zihniyetin yayıldığı ve eşitsizliklerin yaratıldığı bir alandır. Bu çalışmada, "Twitter nefret söylemlerine aracılık etmekte midir?" ve araştırmanın temel alındığı üç hashtag üzerinde "65 yaş üstü bireylere yönelik üretilen nefret söylemlerinde öne çıkan unsurlar nelerdir?" sorularına yanıt aranmaktadır.

YÖNTEM

Ağ tabanlı "kişisel bir medya" (Lüders, 2008) olan Twitter, hem yerel hem de küresel düzeyde haberlerin paylaşıldığı, video, caps gibi içeriklerin üretildiği, tartışmaların yürütüldüğü, aynı zamanda farklı kullanıcılarla iletişimin sağlandığı dijital bir uygulamadır. Geleneksel medyada enformasyon geniş ve belirsiz bir kitleye dağıtılırken, Twitter'da bu belirsizlik nispeten daha azdır. Twitter kullanıcısı, takipçi sayısına ya da onu takip eden izleyicinin kim olduğu bilgisine erişebilir. Dolayısıyla Twitter'ın geleneksel medyada olduğu gibi belirsiz bir kitle yerine, daha çok eklenmiş bir ağdan oluşan belirli bir kitlesi vardır (Schmidt, 2016: 53). Twitter, kullanıcının kendini ifade ettiği, tartışmaların yürütüldüğü,

toplumsal gündemin yaratıldığı bir alan olmakla birlikte aynı zamanda negatif içeriklerin üretildiği bir mecraya dönüşmüştür.

Türkiye'de nefret söylemlerinin medya alanında incelenmesine yönelik önemli çalışmalardan biri Hrant Dink Vakfı tarafından gerçekleştirilen "Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi" projesidir. Oldukça kapsamlı bir araştırmanın yürütüldüğü bu projede yerel ve ulusal medyada üretilen nefret söylemleri tespit edilir ve raporlaştırılır.¹ Tespit edilen nefret söylemleri, aşağıda yer alan nefret kategorilerine ayrılarak incelenir (Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Söylem Raporu 2019: 11):

Abartma/Yükleme/Çarpıtma: “Bir kişi ya da olaydan yola çıkarak bir topluluğa yönelik olumsuz genellemeler, çarpıtmalar, abartmalar, olumsuz atıflar içeren söylemler.”

Küfür/Hakaret/Aşağılama: “Bir topluluk hakkında doğrudan küfür, aşağılama, hakaret içeren (örneğin kalles, kanıbozuk gibi) söylemler.”

Düşmanlık/Savaş Söylemi: “Bir topluluk hakkında düşmanca, savaşı çağrıştıran ifadelerin yer aldığı söylemler.”

Doğal Kimlik Ögesini Nefret Aşağılama Unsuru Olarak Kullanma/Simgeleştirme: “Doğal bir kimlik ögesinin nefret, aşağılama unsuru olarak kullanıldığı, simgeleştirildiği söylemler.”

Twitter özelinde ele alınan bu çalışma, pandemi sürecinde yükselen yaşlı bireylere yönelik nefret söylemlerini açığa çıkarmayı hedeflemektedir. Bu amaç doğrultusunda Twitter mecrasında ortaya çıkan #65yaşüstüsokağaçıkmayasağı, #65yaş ve #65yaşüstü hashtagleri incelenmiştir. Araştırma, sokağa çıkma yasağının başladığı 21 Mart 2020 tarihinden başlanarak 21 Haziran 2020 tarihleriyle sınırlandırılmış, belirtilen zaman aralığındaki gönderiler esas alınmıştır. Veriler Twitter'ın gelişmiş arama bölümü kullanılarak, herkese açık olan hesaplardan elde edilmiş ve tweetlerin ekran görüntüleri alınmıştır. Bu kapsamda elde edilen 1100 tweet MAXQDA programında nefret kategorilerine ayrılarak kodlanmıştır. Veriler iki kodlayıcı tarafından nefret kategorileri dikkate alınarak iki kez kodlanmış ve yapılan karşılaştırmada benzer sonuçlar elde edilmiştir. Yapılan kodlama sonucunda 218 paylaşımın nefret söylemi içerdiği tespit edilmiştir.

Bu kapsamda elde edilen veriler yukarıda açıklanan nefret kategorilerine ayrılarak, Van Dijk'ın (1988) makro ve mikro düzeyde ele aldığı söylem analizi modeliyle incelenmiştir. Bu yöntemin tercih edilme sebebi ayrımcılık, eşitsizlik, cinsiyet gibi sosyal problemleri ele alması ve eşitsizliği oluşturan tahakküm ilişkilerini açığa çıkarmasıdır. Bu yaklaşımın odaklandığı temel mesele ise, söylemler aracılığıyla kişi ya da bir topluluk üzerinde kontrolü oluşturan ve eşitsizliği üreten güç ilişkilerini açığa çıkarmaktır. Gücün kötüye kullanılması sonucu oluşan eşitsizlikler günlük konuşmalarda, metinlerde vs. söylemler yoluyla yeniden üretilir ve bir müddet sonra olağan hale gelir (Van Dijk, 1993:254). Van Dijk'ın haber metinlerini incelediği söylem analizi modeli, makro ve mikro olmak üzere iki düzeyden oluşmaktadır. Mikro düzey, sözcük seçimi ve cümleler arasındaki ilişkileri inceler. Özellikle ideolojik yapıların açığa çıkartılması noktasında önemlidir. Makro düzey ise, tematik ve şematik olmak üzere iki boyutta ele alınır. Tematik analiz; haber başlığı, alt başlık ve spot incelemesinden, şematik analiz ise haberin yorumlanmasından oluşur (Durna ve Kubilay, 2010: 68). Bu çalışmada nefret söylemi içeren tüm paylaşımlara yer verilemeyecek olduğundan, her kategori üç paylaşım üzerinden analize tabi tutulmuştur.

¹ “Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi” projesi hakkında detaylı bilgiye <https://hrantdink.org/tr/asulis/faaliyetler/projeler/medyada-nefret-soylemi> adresinden ulaşılabilir.

Ayrıca etik kuralların ihlal edilmemesi adına çözümlenecek olan içeriklerde kullanıcı bilgisine yer verilmemiştir.

Abartma/Yükleme/Çarpıtma

Bu kategoride ele alınan veriler sokağa çıkma yasağına uyulmaması gerekçesiyle, 65 yaş üstü bireylerin gündelik hayatın akışını engellediklerini ve toplumda fazlalık olduklarını vurgulayan, negatif yüklemelerin yapıldığı, ayrımcı söylemlerin üretildiği paylaşımlardan oluşmaktadır. Bu içeriklere ek olarak yaşlı bireyleri virüsün kaynağı olarak gören, bu nedenle virüsten kurtulmanın tek çıkış yolunun sokağa çıkma yasağı olduğunu düşünen ve bu yasakların yerinde bir karar olduğunu ifade eden içerikler de bu kategoriye dahil edilmiştir. Nefret söylemi içeren 218 verinin 66'sı bu kategoriye aittir.

Etiketler	#65YaşÜstüSokagaÇıkmaYasağı, #SokagaÇıkmaYasağıİlanEdilsin, #cumartesi
Tweet	“ Yani 50 küsur yıl çalışmışsın didinmişsin, ise gitmiş yorulmuşsun, dinlen, hsta olma HASTA ETME diye var gücüyle uğraşiyor milyonlarca insan 2 hafta otur evinde yaa otur. Bizi de perişan etme! Ne bu sokak merakı”
Yanıt	0
Retweet	0
Beğeni	2
Takipçi Sayısı	1.304

Tablo 1: Tweet 1 ile İlgili Bilgiler- Twitter.com

Makro Analiz

“Yani 50 küsur yıl çalışmışsın didinmişsin, ise gitmiş yorulmuşsun, dinlen, hsta olma HASTA ETME diye var gücüyle uğraşiyor milyonlarca insan 2 hafta otur evinde yaa otur. Bizi de perişan etme! Ne bu sokak merakı” içeriğinde tek tweet ve üç hashtag kullanılmıştır. #65YaşÜstüSokagaÇıkmaYasağı ve #SokagaÇıkmaYasağıİlanEdilsin etiketleri içeriği destekler nitelikte olup kullanıcının söylemiyle örtüşmektedir. Paylaşımında yaşlılara yönelik sitem “HASTA ETME”, “perişan etme!” cümleleriyle vurgulanmıştır.

Mikro Analiz

Tweet içeriğinde yaşlılar, virüsün yayılma nedeni olarak etiketlenmekte, düzeni bozdukları düşüncesiyle suçlanmaktadır. Topluma virüsü yaşlıların bulaştırdığı yönünde abartılı söylemlerin yanı sıra, yaşlılar dışında herkesin sorumluluğunu yerine getirdiği, onların ise sorumsuz davrandıkları vurgusu ön plana çıkmaktadır.

Etiketler	#65yaşüstü, #670vaka
Tweet	“İtiraf ediyorum aslında ben yaşı geçmiş söz dinlemeyen topluma yük olan sadece cahilleri almak için gönderildim”
Yanıt	0
Retweet	0

Beğeni	0
Takipçi Sayısı	135

Tablo 2: Tweet 2 ile İlgili Bilgiler- Twitter.com

Makro Analiz

“İtiraf ediyorum aslında ben yaşı geçmiş söz dinlemeyen topluma yük olan sadece cahilleri almak için gönderildim” şeklinde ifade edilen içeriğin dili tehditkâr, hakaret içeren ötekileştirici ifadelerle oluşturulmuştur. Paylaşımın toplumsal barışa zarar veren nitelikte bir içerik olduğu görülmektedir. “#65yaşüstü” etiketinin yanı sıra günlük vaka sayısını vurgulamak adına “#670vaka” etiketi kullanılmıştır.

Mikro Analiz

İkinci tweet içeriğinde, uyarıları ve yasakları dikkate almayan 65 yaş üstü bireyler virüsün kaynağı olarak görülmekte ve toplumda salgını yaydıkları ileri sürülmektedir. Tweet içeriğinde belirtilen “topluma yük olan”, “cahiller” ifadeleriyle yaşlılara yönelik negatif yükleme yapılmıştır. Yaşlıların toplumsal yük olduğu dolayısıyla toplumsal alanın dışında bırakılması gerektiği yönündeki abartılı söylem yaşlı bireylerin ötekileştirilmesine yol açmaktadır. Paylaşımında oluşturulan “cahilleri almak için gönderildim” ifadesi abartılı ve gerçek dışı bir söylem olsa da mağdurlar üzerinde korku yaratabilmektedir. Bu ifadenin toplumsal barışa zarar verdiği söylenebilir.

Etiketler	#65yaşüstü
Tweet	“ #65yaşüstü 10:00-20:00 saatleri yeniden düzenlensin, 20:00 erkene çekilsin lütfen. Saat 20:00'ye kadar dışarıda gereksiz kalabalık yapmalarının hiçbir mantığı yok! İşli olanlara engel olmasınlar...”
Yanıt	0
Retweet	0
Beğeni	1
Takipçi Sayısı	122

Tablo 3: Tweet 3 ile İlgili Bilgiler- Twitter.com

Makro Analiz

“ #65yaşüstü 10:00-20:00 saatleri yeniden düzenlensin, 20:00 erkene çekilsin lütfen. Saat 20:00'ye kadar dışarıda gereksiz kalabalık yapmalarının hiçbir mantığı yok! İşli olanlara engel olmasınlar...” içeriğinde yaşlı bireylerin sokağa çıkmalarını engellemek için saatlerin yeniden düzenlenmesi talep edilmiştir. Cümle yapısı değerlendirildiğinde istek cümlesi olduğu görülmektedir. Dışarı çıkan yaşlıların kamusal alanda diğer insanlara engel oldukları vurgulanmaktadır.

Mikro Analiz

Üçüncü tweet içeriğinde, yaşlıların toplumsal düzeni aksattıkları ve engel oluşturdukları ifade edilmiştir. Söz konusu söylemlerde, yaşlıların toplumda yeri olmadığı bu nedenle kamusal alandan izole edilmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Kullanıcı, virüsten

kurtuluşun sokağa çıkma yasağıyla mümkün olacağına inanmaktadır. Bu sebeple yasakları destekleyen ifadeler kullanılmıştır. Oysa ayrımcılığın en net sonuçlarından biri mağdurun toplumsal alandan dışlanması, görünürlüğü ortadan kaldırılmasıdır. İnceoğlu'nun da belirttiği gibi hedefteki grubu toplumsal alandan dışlama, buna maruz kalan grubun sessizleşmesine yol açmakta en önemlisi de toplumdaki demokratik düzene zarar vererek, en temel hak olan “yaşama ve katılım hakkı ihlal edilmiş” olmaktadır (2013: 76).

Küfür/Hakaret/Aşağılama

Bu kategoride, yaşlı bireylere yönelik üretilen hakaret ve aşağılama içeren negatif söylemlere yer verilmiştir. Bununla birlikte, 65 yaş ve üstü bireyleri itibarsızlaştırması sebebiyle alaycı içerikler de bu kategoriye dahil edilmiştir. Bu kategoriye ait 63 nefret söylemi tespit edilmiştir.

Etiketler	#65yaşüstü, #evdencıkmayalım, #EvdeKal
Tweet	“Ben evde oturmuş Müge Anlı izlerken, ç ş ni tutamayan amcalar sokaklarda fink atıyor, delirmemek elde değil, bizi kendimiz için evde kalıyoruz sanıyorlar herhalde!”
Yanıt	0
Retweet	0
Beğeni	8
Takipçi Sayısı	1.625

Tablo 4: Tweet 4 ile İlgili Bilgiler- Twitter.com

Makro Analiz

“Ben evde oturmuş Müge Anlı izlerken, ç ş ni tutamayan amcalar sokaklarda fink atıyor, delirmemek elde değil, bizi kendimiz için evde kalıyoruz sanıyorlar herhalde!” paylaşımı kullanıcının yaşlılara yönelik negatif duygularını içermektedir. Bu bağlamda cümle öfke, sitem, kızgınlık ifadeleriyle oluşturulmuştur. Ayrıca toplumun bir parçası olan yaşlı bireylere yönelik argo ifadeler yer verilmiştir.

Mikro Analiz

Dördüncü içerikte, sokağa çıkan yaşlı bireylere yönelik hakaret içeren ifadeler yer verilmiştir. Nefret söyleminin önemli noktalarından biri ötekileştirdiği gruba karşı alaycı, küçük düşüren, hakaret içeren ifadelerle hedefindeki grubu değersizleştirerek onları itibarsızlaştırıyor olmasıdır (İnceoğlu, 2013: 79).

Etiketler	#65yaşüstü, #65yas
Tweet	“Bizim yaşlılar kadar inat şey yok! Taktik bulmuşlar dışarı kimliksiz çıkıyorlarmış, polis falan çevirince 62 yaşındayım falan diyorlarmış.”
Yanıt	0
Retweet	0

Beğeni	0
Takipçi Sayısı	374

Tablo 5: Tweet 5 ile İlgili Bilgiler- Twitter.com

Makro Analiz

“Bizim yaşlılar kadar inat şey yok! Taktik bulmuşlar dışarı kimliksiz çıkıyorlarmış, polis falan çevirince 62 yaşındayım falan diyorlarmış.” Şeklinde paylaşılan gönderide aşağılayıcı bir dil kullanılmış, “inat” kelimesiyle yaşlılara yönelik negatif niteleme yapılmıştır.

Mikro Analiz

Beşinci paylaşımda yaşlılar “inatçı” söylemiyle damgalanmıştır. Yaşlıların inatçı olduklarına yönelik toplumsal bir kalıpyargı söz konusudur. Çalışmanın başında da belirtildiği gibi olumsuz kalıpyargılar, önyargılara ve sonrasında nefret söylemlerine dönüşebilmektedir.

Etiketler	#65yaşüstüsokağaçıkmayasağı, #SokağaÇıkmaYasağıİlanEdilsin
Tweet	“ Lann koca koca insanlarsınız illa sokağa çıkma yasağı yiyene kadar fıldır fıldır biz evde otururken gezdiniz ohh olsun size”
Yanıt	0
Retweet	0
Beğeni	3
Takipçi Sayısı	79

Tablo 6: Tweet 6 ile İlgili Bilgiler- Twitter.com

Makro Analiz

"Lann koca koca insanlarsınız illa sokağa çıkma yasağı yiyene kadar fıldır fıldır biz evde otururken gezdiniz ohh olsun size" şeklinde atılan tweet argo bir ifadeyle başlamaktadır. Cümlelerin genel yapısına bakıldığında yaşlılara yönelik alaycı bir yaklaşım söz konusudur. Kullanıcı 65 yaş üstüne uygulanan sokağa çıkma yasağından hoşnut olduğunu “ohh olsun” ifadesiyle vurgulamaktadır.

Mikro Analiz

Son olarak küfür içeren bir söylemle başlayan tweet içeriğinde, yaşlıların önlem almadıkları için sokağa çıkma yasağıyla cezalandırıldığı ima edilmekte ve kullanıcı “ohh olsun” ifadesiyle bu yasağın getirilmiş olmasından hoşnut olmaktadır.

Düşmanlık/Savaş Söylemi

Bu kategoriye ait veriler, virüsün kaynağının ve yayılma hızının sebebini yaşlılar olarak gören, bu sebeple ölmeyi hak ettiklerini ifade eden söylemlerden oluşmaktadır. Paylaşılan içeriklerde, yaşlı bireylerin düzeni bozdukları için toplumda yerlerinin olmadığı vurgusu ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte yasaklara uyulmaması halinde eve almama, 153 ihbar hattını veya polisi arama, maaşlarını ödememe, ceza kesme gibi tehdit unsuru içeren paylaşımlar bu kategoride değerlendirilmiştir. Nefret söylemi içeren paylaşımların 49'u bu kategoriye aittir.

Etiketler	#65yaşüstü
Tweet	“Elbet birgün ölücez diyen #65yaşüstü amca!! git sen musalla taşına, orada bekle ölmeyi..,”
Yanıt	1
Retweet	0
Beğeni	2
Takipçi Sayısı	95

Tablo 7: Tweet 7 ile İlgili Bilgiler- Twitter.com

Makro Analiz

“Elbet birgün ölücez diyen #65yaşüstü amca!! git sen musalla taşına, orada bekle ölmeyi..,” şeklinde oluşturulan tweet içeriğinde devrik cümle yapısı kullanılmıştır. İçerikte yaşlıların toplumda yerlerinin olmadığı vurgusu yaşlıların “ölmeleri” şeklinde ifade edilen sözcüklerle belirtilmiştir.

Mikro Analiz

Bauman modern kültürü, bahçe tasarımı üzerinden anlatır. Toplumu, bahçeye benzeten bu anlayışa göre, toplumdaki farklılıklar ya da bazı gruplar bahçedeki yabancı otlara benzetilir. Nefret söylemleri de ötekileştirdiği grubu yabancı otlar olarak damgalar. Ancak kusursuz bir bahçe tasarımı için yapılacak olan şey bellidir: "Bunlar, diğer yabancı otlar gibi ayrılmalı, kısıtlanmalı, yayılmaları önlenmeli, yerinden çıkarılmalı ve toplum sınırlarının dışında tutulmalıdır; tüm bu yollar yetersiz kalırsa öldürülmelidir" (Bauman, 1997: 126). Yukarıda yer alan içerikte yaşlılar, toplumsal düzeni bozan ayrık otlar olarak görülmekte, söz konusu düzeni sağlamanın yolu ise “onlardan kurtulmaktan” geçmektedir.

Etiketler	#65yas, #Pazar
Tweet	“bir kaç gün önce çok endiselenip korkuyordum. Bakıyorum ki yaşlılar dahil yasağa rağmen sokakta.. geberin yaa yeminle istiyorum bunu. Ben korunuyorum, olsam da gencim..ama siz hakikaten geberin..”
Yanıt	0
Retweet	0
Beğeni	2
Takipçi Sayısı	149

Tablo 8: Tweet 8 ile İlgili Bilgiler- Twitter.com

Makro Analiz

“bir kaç gün önce çok endiselenip korkuyordum. Bakıyorum ki yaşlılar dahil yasağa rağmen sokakta.. geberin yaa yeminle istiyorum bunu. Ben korunuyorum, olsam da gencim..ama siz hakikaten geberin..” içeriğinin ilk cümlesi kullanıcının endişe ve korku

duyduğuna dair hislerini ifade etmektedir. Ancak cümlenin devamında “geberin yaa” ifadesi ile hislerinin nefrete dönüştüğü görülmektedir. Cümle yapısına bakıldığında ilk cümle kurallı yapıdadır. Tweetin ikinci cümlesi ise devrik yapıdadır.

Mikro Analiz

Pandemi sürecinin tüm sorumluluğu yaşlılara yüklenmiş, yasaklara uyulmadığında ölmeyi hak ettikleri düşüncesi düşmanlaştırılan bir ifadeyle üretilmiştir. Paylaşımında vurgulanan “geberin yaa” , “hakikaten geberin” ifadeleri yaşlı bireyleri yok sayan ve toplumsal bütünlüğe zarar veren niteliktedir. Yaşlılara karşı oluşan öfke duygusu nefret söylemine dönüşmüştür.

Etiketler	#65yaşüstü, #vaka947
Tweet	“ Bugün itibari ile sokakta 65 yaş üstü kimi görürsem, 153 arayıp ihbar edicem! Kimsenin, kimsenin canına kast etmeye hakkı yok! millet g t gezdirecek, ben sığıntı gibi evde oturucam, sonra eve misafir gelecek virüsünü bana bulaştıracak. Oldu BaŞKA!”
Yanıt	0
Retweet	0
Beğeni	8
Takipçi Sayısı	49

Tablo 9: Tweet 9 ile İlgili Bilgiler- Twitter.com

Makro Analiz

“Bugün itibari ile sokakta 65 yaş üstü kimi görürsem, 153 arayıp ihbar edicem! Kimsenin, kimsenin canına kast etmeye hakkı yok! millet g t gezdirecek, ben sığıntı gibi evde oturucam, sonra eve misafir gelecek virüsünü bana bulaştıracak. Oldu BaŞKA!” şeklinde ifade edilen içerikte 153 ihbar hattının aranması yönünde kurulan cümle tehdit içermektedir. Virüsün kaynağı olarak görülen yaşlı bireylere yönelik hakaret ve argo içeren ifadeler kullanılmıştır.

Mikro Analiz

Son içerikte kısıtlamanın olduğu zaman diliminde sokakta görülen 65 yaş üstü bireyleri şikâyet etme, 153 ihbar hattını arama gibi tehdit barındıran söylemler üretilmiş ve yaşlı bireyler tehlikeli varlıklar olarak işaretlenmiştir. Nefret söylemleri hedefindeki grup üzerinde baskı, tehdit, korku yaratan güçlü bir etkiye de sahiptir. Dolayısıyla nefret söyleminin sonuçları da en az ifadenin kendisi kadar tehlikelidir.

Doğal Kimlik Ögesini Nefret Aşağılama Unsuru Olarak Kullanma/ Simgeleştirme:

Bu kategoride “doğal kimlik ögesi” kullanarak oluşturulan bir nefret söylemi tespit edilmemiştir. Ancak “dede, nine, ihtiyar,” gibi kelimeler üzerinden, özellikle yaşlılık vurgusu ön plana çıkartılarak simgeleştirilen paylaşımlar bu kategoriye dahil edilmiştir. Nefret söylemi içeren 40 paylaşımın bu bölüme ait olduğu tespit edilmiştir.

Etiketler	#65yaşüstü
Tweet	“Şu dedenizi annenizi evde tutun. Canı sıkıldıkça Otobüse binip etrafa mikrop saçan ihtiyarlardan bıktık
Yanıt	0
Retweet	0
Beğeni	0
Takipçi Sayısı	37

Tablo 10: Tweet 10 ile İlgili Bilgiler- Twitter.com

Makro Analiz

“Şu dedenizi annenizi evde tutun. Canı sıkıldıkça Otobüse binip etrafa mikrop saçan ihtiyarlardan bıktık...” ifadesi ile yaşlı bireyler bu sürecin sorumlusu olarak görülmektedir. Cümle yapısı kurallı olup, içerikte tek etiket kullanılmıştır.

Mikro Analiz

Yukarıda yer verilen onuncu içerikte, “mikrop saçan ihtiyar, dede,” ifadeleriyle simgeleştirilen yaş vurgusu nefret söylemlerine dönüşmüştür. Cümlede yer alan “Şu dedenizi annenizi evde tutun” söylemi yaşlıların kontrol edilmesi gerektiğinin altını çizmekte başka bir ifadeyle yaşlıların bir birey olarak görülmediği vurgulanmaktadır.

Etiketler	#65yaşüstü
Tweet	“Evde oturun dedik o kadar nenelerim, dedelerim. Sunu unutmayın ki bana hiçbir şey olmaz kafasında takıldınız durdunuz. 24:00 itibariyle bitti olayınız bal kabağı olmadan olaysız dağılın hadi bakiim. Dedeye sahip seslenelim.”
Yanıt	0
Retweet	0
Beğeni	0
Takipçi Sayısı	116

Tablo 11: Tweet 11 ile İlgili Bilgiler- Twitter.com

Makro Analiz

“Evde oturun dedik o kadar nenelerim, dedelerim. Sunu unutmayın ki bana hiçbir şey olmaz kafasında takıldınız durdunuz. 24:00 itibariyle bitti olayınız bal kabağı olmadan olaysız dağılın hadi bakiim. Dedeye sahip seslenelim.” paylaşımında tek etikete yer verilmiştir. Cümle yapısına bakıldığında “hiçbir şey olmaz kafasında takıldınız” ve “bal kabağı” şeklinde kullanılan ifadeler kendi anlamları dışında mecaz olarak kullanılmıştır.

Mikro Analiz

Yaşlılığı ön plana çıkartmak için özellikle tercih edilen “dede, nene” ifadeleri ayrımcı söylemin vurgusunu artırmaktadır. Bununla birlikte gönderide “dağılın hadi bakiim, bal kabağı” ifadeleri yaşlıları hedef alan küçük düşürücü söylemlerdir.

Etiketler	#65yaşüstü
Tweet	"#65yaşüstü insanlara sokağa çıkana 100 tl para cezası var deseler değil dışarı çıkmak balkona bile çıkmazlar yaşlılar neden bilmem parayı çok severler.."
Yanıt	5
Retweet	1
Beğeni	34
Takipçi Sayısı	32,2 B.

Tablo 12: Tweet 12 ile İlgili Bilgiler- Twitter.com

Makro Analiz

"#65yaşüstü insanlara sokağa çıkana 100 tl para cezası var deseler değil dışarı çıkmak balkona bile çıkmazlar yaşlılar neden bilmem parayı çok severler.." şeklinde oluşturulan tweet incelendiğinde 65 yaş üstü ifadesi hashtag olarak kullanılmıştır. Kullanıcı yaşlı bireylerin sokağa çıkmasını engellemek için para cezasını caydırıcı bir neden olarak görmektedir.

Mikro Analiz

Son içerikte 65 yaş üstü bireylere para cezası verilmesi durumunda dışarı çıkmayacakları ifade edilmektedir. Onları korkutacak ve kurallara uymaya zorlayacak tek şeyin para olduğu belirtilmiştir. Parayla ilişkilendirilen yaşlı bireyler "parayı sevenler", "paragöz", "cimri" şeklinde olumsuz bir algı yaratılarak etiketlenmiş ve negatif simgeleştirme yapılmıştır.

SONUÇ

Tüm dünyanın ortak sorunu haline gelen bir krize tanıklık ettiğimiz bu günlerde hayatımızda pek çok alan değişip dönüşmüştür. Bir sağlık sorunu olarak başlayan ancak pandemiye dönüşen Covid-19 yalnızca sağlık alanında olumsuz sonuçlar doğurmamış, aynı zamanda toplumsal bütünlüğe zarar veren ayrımcı yaklaşımları da ortaya çıkarmıştır. Türkiye’de vaka sayılarının artmasıyla birlikte riskli grupta görülen 65 yaş ve üzeri bireylere yönelik sokağa çıkma kısıtlaması getirilmiştir. Bu karar sonrası sosyal medyada üretilen içeriklerin bir kısmında, yaşlıların nefret söyleminin hedefi haline geldiğini gösterebilecek türden paylaşımlar yapılmıştır. Bu noktada nefret söylemlerinin üretilmesinde ve daha fazla kitleye yayılmasında yeni medya etkili bir araca dönüşmüştür. Yeni medya ortamlarının herkes tarafından ulaşılabilir olması nefret söylemlerinin kolaylıkla üretilmesine, bu içeriklerin bir başka kullanıcı tarafından paylaşılması, yorum yapılması ya da beğeni alması nefretin daha çok büyüyerek toplumsal alana yayılmasına yol açmıştır. Bu kapsamda yaşlılara yönelik nefret söylemlerini çevrimiçi ağlarda inceleyen çalışmalar mevcuttur. Akgül (2020), çalışmada, 65 yaş ve üstü vatandaşlara yönelik sokağa çıkma yasağı kararı üzerine Ekşi Sözlük’te üretilen nefret söylemlerine odaklanmıştır. Bu kapsamda "1 Mart 2020 65 yaş üstüne sokağa çıkma yasağı" başlığı altında üretilen nefret söylemlerini ele almıştır. Değerlendirme sonucunda yaşlıları dışlayıcı ve toplumdan soyutlayıcı söylemlerin üretildiği, bununla birlikte topluma zarar verdikleri yönünde içeriklerin tespit edildiği belirtilmiştir.

Benzer şekilde Taşdelen (2020), Covid-19 nedeniyle Twitter’da meydana gelen yaş ayrımcılığını ele almıştır. Bu kapsamda 221 tweet ve görseller ele alınarak içerik analizi yöntemiyle incelenmiş "dışlayıcı, bilgilendirici, alaycı, tavsiye veren ve deneyim paylaşma"

olmak üzere beş temanın tespit edildiği belirtilmiştir. Yaşlılara yönelik üretilen negatif içeriklerin, yaşlılara destek olunması ve yardım edilmesini içeren tweetlere oranla daha fazla üretildiği sonucuna ulaşılmış ve yaşlılık söyleminin arttığı belirtilmiştir.

Çalışma kapsamında ulaşılan veriler değerlendirildiğinde yaşlılara yönelik nefret söyleminin, “virüsün kaynağı, toplumsal yük, zararlı, fazlalık, sosyal alanlarda engel yaratan, sorumsuz” şeklinde negatif yüklemeler yapılarak üretildiği sonucuna varılmıştır. Yapılan paylaşımlarda virüsün kaynağı olarak görülen yaşlılar uzak durulması gereken “zararlılar” olarak damgalanmıştır. Paylaşılan içeriklerde virüsten korunmanın yolu, yaşlıların sokağa çıkmasını engellemekle mümkün görülmüş, bu nedenle sokağa çıkma yasağını onaylayan ifadeler üretilmiştir. Ayrıca salgın sürecine yönelik tüm sorumluluk yaşlılara yüklenmiş, sokağa çıkmaları halinde ihbar edileceklerini vurgulayan tehdit içerikli söylemler üretilmiştir. Bu anlamda sokak yaşlılar için bir hak olarak görülmemiştir.

Nefret söyleminin suça teşvik eden, şiddet içeren yönüne vurgu yapan en çarpıcı içerikler ise, yaşlıların ölmeyi hak ettiklerini ifade eden söylemlerdir. Salgının tek sorumlusu olarak görülen yaşlılar, korkulan ve nefret edilenler olarak bu sürecin ötekisi olmuşlardır. "Bu noktadan hareketle korku ve nefret, muzaffer "biz"in her şeye muktedir olduğu düşüncesi biçiminde ortaya çıkar: "Biz, ancak "öbürlerinin" yok edilmesiyle yeniden güçlenecektir. Uğursuz "ötekilerin" ölümü "biz"in güçlenmesini mümkün kılar" (Semelin, 2011: 32-33).

Son olarak biz ve öteki karşıtlığı temel alınarak oluşturulan nefret söylemleri, hiyerarşik bir toplum düzeninin oluşmasına yol açarak toplumsal bütünlüğe zarar verir. Twitter’da yaşlılara yönelik üretilen nefret söylemlerinin, hiyerarşik bir toplumsal yapının inşa edilmesinde ve sürdürülmesinde güçlü bir etki yarattığı, gündelik hayatın içinde şiddet ve ayrımcılık yollarının oluşturulmasında önemli bir taşıyıcı olduğu düşünülmektedir. Bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda; yaşlılara yönelik nefret söylemlerinin Twitter ve diğer sosyal ağlarda, bloglarda, sözlüklerde ve kullanıcı yorumlarında farklı etiketler bağlamında hangi söylemsel pratiklerle üretildiğine bakılması önemli gözükmemekte, bununla birlikte eleştirel söylem analizinin yanı sıra sosyal ağ analizi gibi muhtelif yöntemler aracılığıyla nefret söylemlerinin değerlendirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

AKGÜL, M. (2020), Çevrimiçi Ortamlarda Nefret Söylemi: Ekşi Sözlük'te 65 Yaş Üstü Sokağa Çıkma Yasağı Tartışmaları, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı:51/ Güz.

ALĞAN, T. C. ve ŞENSEVER F. L. (2010). *Ulusal Basında Nefret Suçları: 10 Yıl, 10 Örnek*. İstanbul: Sosyal Değişim Derneği.

ATAMAN, H. (2012). Nefret Suçlarını Farklı Yaklaşımlar Çerçevesinden Ele Almak: Etik, Sosyo-Politik ve Bir İnsan Hakları Problemi Olarak Nefret Suçları. Yasemin İnceoğlu (Der.). *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları* içinde (s.47-80). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

BAUMAN, Z. (1997). *Modernite ve Holocaust*. Çev: Suha Sertabiboğlu. İstanbul: Sarmal Yayınevi.

BİNARK, M. (2010). Nefret Söyleminin Yeni Medya Ortamında Dolaşıma Girmesi ve Türetilmesi. Ed. Tuğrul Çomu. *Yeni Medyada Nefret Söylemi* içinde (s. 11-53). İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.

Council of Europe Committee of Ministers (1997), Recommendation No. R (97) 20 of The Committee of Ministers to Member States on “Hate Speech”

https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680505d5b (Erişim Tarihi: 28.10.2020).

ÇİZMECİ, E. (2014), Danah Boyd'da Sosyal Ağlar ve Gençlik. Ed. Mukadder Çakır. *Yeni Medyaya Eleştirel Yaklaşımlar* içinde (385-409). İstanbul: Doğu Kitabevi.

ÇOBAN, B. (2010). Medya, Toplumsal Bellek ve Barış, Ed. Barış Çoban. *Savaş Ortamında Barış Medyasını Yaratmak: Medya Barış ve Savaş* içinde (9-41). İstanbul: Kalkedon Yayınları.

DOĞU, B.(2010). Sanal Nefret Pratikleri: İnternet'te Nefret Söylemi ve Karşı Örgütlenmeler. Tuğrul Çomu (hızl.). *Yeni Medyada Nefret Söylemi* içinde (223- 252). İstanbul: Kalkedon Yayınları.

DURNA, T. ve KUBİLAY, Ç. (2010), Söylem Kuramları ve Eleştirel Söylem Çözümlemeleri, T. Durna (Der.), *Medyadan Söylemler*, İstanbul: Libra Kitapçılık ve Yayıncılık.

Evrensel, (2011). <https://www.evrensel.net/haber/3420/suclu-dinki-vatan-haini-gosteren-gazeteler> (Erişim Tarihi: 24.11.2020).

GÖREGENLİ, M. (2012). Ayrımcılığın Meşrulaştırılması, Kenan Çayır ve Müge Ayan Ceyhan (Der). *Ayrımcılık - Çok Boyutlu Yaklaşımlar* içinde (61-72). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

HALL, S. (1999). İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulmanın Geri Dönüşü. Mehmet Küçük (Der.) *Medya, İktidar, İdeoloji* içinde (77-127). Ankara: Bilim ve Sanat.

İNCEOĞLU, Y. (2013). Tartışmalı Bir Kavram: Nefret Söylemi. Mahmut Çınar. *Medya ve Nefret Söylemi, Kavramlar Mecralar Tartışmalar* içinde (75-92). İstanbul: Hrant Dink Vakfı.

İNCEOĞLU, Y. ve SÖZERİ, C. (2012). Nefret Suçlarında Medyanın Sorumluluğu: “Ya sev ya terk et ya da..”. Yasemin İnceoğlu (Der.). *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları* içinde (23-38). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

LUDERS, M. (2008). Conceptualizing Personal Media. *New Media & Society*. 10 (5).

Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Söylem Raporu, (2019), <https://hrantdink.org/attachments/article/2665/Nefret-soylemi-ve-Ayr%C4%B1mc%C4%B1-Soylem-2019-Raporu.pdf> (Erişim: 07.06.2021).

SCHMIDT, J. H. (2016). Twitter ve Kişisel Kamuların Doğuşu. Çev: Emre Erbatur . K. Weller vd. (der.). *Twitter ve Toplum* içinde (47 - 61). İstanbul: Kafka, Epsilon Yayıncılık.

SEMELIN, J. (2011). *Arındırma ve Yok Etme: Katliam ve Soykırımın Siyasi Kullanımları*. Çev: Melike Işık Durmaz. İstanbul: İletişim Yayınları.

SÖZERİ, C. (2012). “Yazılı Basında Nefret Söylemi ve Mücadele Yolları”. Yasemin İnceoğlu (Der.). *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları* içinde (205-222). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

TAŞDELEN, B. (2020). COVID-19 salgın sürecinde yaşlılığa bakış: 280 karakter yaşlılar hakkında ne söylüyor?. *Turkish Studies*, 15(6), 877-891.

T.C. Sağlık Bakanlığı, COVID-19 Nedir ?, <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html> (E.T. 27.11.2020).

TEKELİ, İ. (1996). Tarih Yazıcılığı ve Öteki Kavramı Üzerine Düşünceler. *Defter* içinde (105-110). Yıl:9, Sayı:26. İstanbul: Metis Yayınları.

VAN DIJK, T. A. (2010). Söylem ve İktidar. Ed. Ayşe Çavdar ve Aylin B. Yıldırım. *Nefret Suçları ve Nefret Söylemi*. İstanbul: Uluslararası Hrant Dink Vakfı Yayınları.

VAN DIJK, T. A. (1993), Principles Of Critical Discourse Analysis, *Discourse&Society*, 4(2): (249-283).

VAN DIJK, T. A. (1988), Semantics of a press panic: The Tamil ‘invasion’, *European Journal of Communication*, Vol: 3, 167–188.

YANIKKAYA, B. (2009). Gündelik Hayatın Suretinde: Öteki Korkusu, Görsel Şiddet ve Medya. B.Çoban(hzl.). *Medya Milliyetçilik Şiddet içinde* (11-27). İstanbul: Su Yayınları.